

UNDERVISNINGSMATERIELL

BARE ELLING

Av Axel Hellstenius fritt etter romanen «Ekko av en venn» og
utvalgte Elling-blogger av Ingvar Ambjørnsen.

FOTO: JONATHAN VVAAS KISE

Undervisningsmateriell er produsert av
Oddvar Hægeland og Hege Ravdal i samarbeid med Riksteatret

At det går an!

Ambjørnsen har pusta liv i Elling og alle oss andre

I teatersammenheng og i kultursammenheng ellers må man kunne si det er ei ung målgruppe som dette undervisningsmaterialet er tiltenkt. Hvor mye denne målgruppa kjenner til Elling fra før, vet vi ikke. Er han bare en nostalgisk figur hos foreldregenerasjonen? Skal vi tippe, har de unge lite kjennskap til Elling. Det trenger ikke være negativt. Tvert om. Her kan lærerne få en generasjon i tale som kanskje knapt har hørt om Elling. Tenk så spennende, for hva kan vel ikke det føre til? Kanskje teaterforestillinga kan være en vei og en døråpner inn i litteraturen til Ingvar Ambjørnsen, forfatteren som har gitt oss så mange fantastiske menneskeskildringer gjennom bøkene sine.

«At det går an», tenkte en ung Inge Eidsvåg da han oppdaget den verdenen som litteraturen representerte (Bokprogrammet 2008, Hvorfor lese bøker?). Vi tenker det samme om teater. Det at vi nå skal få oppleve en eldre Elling som vil bli noen, og sette spor etter seg, håper vi fører til ei rekke slike at-det-går-an-opplevelser. Så kan de unge med friske øyne og ører diskutere, reflektere over, mene noe om og undersøke dette underlige, forunderlige og vidunderlige som vi mennesker er. Kanskje de gjennom det også kan få øye på seg selv? Det er lov å håpe, og vi satser på at disse oppgavene kan være et bidrag til dette.

Vi vet godt at skolehverdagen er travel og at det er en formidabel stofftrenghet i fagene og så mye som skal og må gjøres. Vår erfaring er likevel at det er verdt å bruke litt ekstra tid på ei teaterforestilling. Mange gode prosesser blir starta – ikke minst fordi teater er en ypperlig måte å tolke litteratur på.

Vi vil med dette utfordre klassene som skal på teater, til å fråtse i oppgavene og ta seg god tid. Kanskje noe av stoffet kan inspirere til andre oppgaver eller opplegg. Med tverrfaglige temaer som folkehelse og livsmestring skulle det være nok å ta av og lett å forsvare tidsbruken. Oppgavene er ellers særlig relevante i norsk, SK og psykologi. Vi har markert hva som kan være i fokus før og etter forestillinga, men som vi bruker å skrive: Plukk, miks og fordel som klassene selv mener er best. Vi har helt bevisst latt være å detaljstyre metodene for å behandle oppgavene. Det er to årsaker til det: Lærerne bør eie opplegg de har med elever, og det er alltid flere måter å gjøre ting på.

Lykke til, og god, felles teateropplevelse!

Oddvar Hægeland og Hege Ravidal

Bruk undervisningsmateriellet digitalt

Med hensyn til miljøet har vi valgt å lage et undervisningsmaterieell som er tilpasset digitale flater, og ikke print. Undervisningsmateriellet består av interaktive lenke som fører deg videre til materiellets vedlegg.

”BARE ELLING” på Norgesturne med Riksteatret!

PÅ SCENEN; Anne Marie Ottersen, Per Christian Ellefsen, Anne Regine Ellingsæter og Thomas Bipin Olsen

En ganske morsom historie om ensomhet!

Nå er han tilbake på teaterscenen, med Per Christian Ellefsen og Anne Marie Ottersen i hovedrollene og helt ny musikk av Lars Lillo-Stenberg. Også denne gang i regi av Petter Næss, som ble Oscar-nominert med spillefilmen «Elling».

Vi møter Elling 20 år etter vi forlot ham i «Elsk meg i morgen». Han har flyttet inn i en sokkelleilighet hos enkefru Annelore Frimann-Clausen på Grefsen i Oslo. Han er 65 år og savner Gro Harlem Brundtland, Kjell-Bjarne og mor. Og selv om han egentlig har vært pensjonist hele livet, ønsker han nå å sette spor etter seg. Han vil ikke lenger være «ingen». Han vil bli NOEN.

«Bare Elling» er en morsom og gripende skildring av et ensomt menneske med mange meninger og sterke nevroses, som svært mange vil kjenne seg igjen i. Enten du er trofast tilhenger av Ingvar Ambjørnsens Elling-univers eller nykommer i hans verden, vil du få en teateropplevelse som berører hjertet og får deg til å tenke. I møte med Elling blir vi alle litt mindre alene.

KUNSTNERISK TEAM

Petter Næss- regissør
Axel Hellstenius- dramatiker
Lars Lillo-Stenberg- komponist
Dagny Drage Kleiva- scenograf, kostymedesigner
Oscar Frostad Udbye- lysdesigner, videodesigner
Kolbjørn Lyslo- lyddesigner
Tril Solvang-Kayiambakis- dramaturg
Anita Basmo Bjørnstad- produsent

For deg som vil vite litt mer

Besøk Riksteatrets nettside for mer innhold; videointervjuer, forestillingsfoto, artikler mm. Her finner du alt (+ litt ekstra) du trenger å vite før ditt kommende teaterbesøk.

BESØK RIKSTEATRET.NO **HER**

NOEN ORD OM ELLING

Skrevet av Tore Renberg

«Hva var det jeg stod og sa? Hva i himmelens navn var det jeg bega meg ut på? Jeg mener, en ting er å sprengre grenser. En annen ting er å sprengre sitt eget liv i luften.»

Bare si: Elling

År om annet, slett ikke så ofte, dukker det opp litterære verk med karakterer som overtar selve verket; karakterer som blir sterkere enn forfatteren selv, karakterer som blir så romlige og presise at de blir virkelige for leserne; man føler man kommer på tomannshånd med dem og man begynner å snakke om dem som reelle størrelser. Vi glemmer nært sagt at de egentlig ikke finnes. Det er som om de er virkeligere enn virkeligheten selv, og dermed inntreffer dette onomastiske trolldommeriet; navnet til disse karakterene er blitt bæ- rere av både dem selv og så mange flere enn dem selv; et sett av nøyaktige emosjoner og vesenstrekk, en måte å se verden på, et humør og en skjebne, det legendariske-arketypiske. For et privilegium dette er for en forfatter, å skape en slik litterær hendelse som en karakter av denne typen er.

Leseren vet hvem jeg snakker om:

Tora.

Mattis.

Jonas.

Eller husker du noen av disse navnene, som i sin tid skapte samme seman- tisk-monstrøse effekt:

Kiempe-Ane.

Lille Marius.

Terje Vigen.

Bare si navnet deres og de stiger frem. En stråleglans av menneskelighet.

Bare si: Derrick. Dickens. Sophie Elise. Nietzsche.

Bare si: Elling.»

Hvis du vil lese mer om hvordan Elling har blitt allemannseie i bok, film og teater, anbefaler vi boken "Kjære Elling" fra Cappelen Damm, med tekster fra noen av våre fremste forfattere og samfunnsdebattanter deler de sine tanker. Tore Renbergs artikkel, "Bare si: Elling" kan du lese i sin helhet og helt gratis, **HER**.

OPPGAVER **FØR** TEATERFORESTILLINGEN: PLUKK OG MIKS

Oppgave 1: forfatterskapet til Ingvar Ambjørnsen

Lag en oversikt over forfatterskapet til Ingvar Ambjørnsen med særlig vekt på bøkene om Elling. Ta også med filmene og teaterforestillingene som er blitt laget og satt opp. Skriv en liten tekst om hver av bøkene om Elling. Sett det sammen i f.eks. en digital plakat.

Oppgave 2: analyse/forslag til dramatisering av utdrag fra manus

I denne oppgaven skal dere lage et forslag til dramatisering av Ellings monolog når han for første gang kommer inn der han skal bo. Det er bare én person på scenen, så poenget her er å analysere det han sier og skrive ned hvordan det kan se ut på scenen.

Etter forestillinga kan dere gjøre en sammenlikning. Gjerne inkluder spørsmålene, som: hvordan ser det ut, hvordan beveger Elling seg, hva har han på seg, hvordan er lyssettingen, er det musikk? Oppgaven passer i grupper på tre og tre. To eller tre grupper kan presentere sine ideer til slutt. Bruk gjerne en storyboard-mal for å tegne hvordan det ser ut (det ligger mange slike maler på nettet). Hvis dere ikke bruker storyboard, kan dere skildre litt mer inngående hvordan scenen ser ut.

«Endelig hjemme. Det er nå det begynner. Her hviler de siste uskrevne kapitlene av mitt liv. Hvor mange ganger skal jeg gå gjennom denne døren før døden tar meg; i regn, sol, snø, vind, sommer, vinter, vår, høst, glede og sorg. Slik livet nå engang er, eller burde være ...

Jeg vet ikke hvor mange ganger jeg egentlig har flyttet, etter at jeg brutalt ble revet ut av mitt barndomshjem i en alder av 38 år. Her skal jeg være resten av mitt liv. Og her skal jeg endelig få avslutte mitt livsverk. Samvittighetsfullt samlet inn av Arbeiderpartiets mest trofaste støttespiller.»

Oppgave 3: ensomhet (del 1)

Introduksjon: ensomhet fins i de fleste aldersgrupper og i alle samfunnssjikt, også blant ungdom. Mennesker søker mot grupper som er likesinnet, folk de føler seg trygge med og folk som i gruppen oppfyller sosiale behov. Dere har helt sikkert møtt på Maslows behovspyramide i et fag på skolen, og der er dette behovet en viktig del av et menneskes motivasjon i livet og på veien mot selvrealisering. Behovet gjelder ikke bare tilhørighet i grupper og vennskap, men ifølge Maslow også kjærlighet.

Får man ikke tilfredsstilt sosiale behov, kan man kjenne på utenforskap og ensomhet. De blir hindre i veien videre, og det blir vanskelig å finne motivasjon til å utforske tanker, kreativitet, mål og mening. Mange unge kjente på det under koronapandemien da de måtte være inne, alene, uten vennene sine og uten annet enn digital kontakt med andre enn den næreste familien.

Mange eldre kjenner også på ensomhet. Kanskje de har mistet en livsledsager og en ektefelle. Kanskje voksne barn og barnebarn bor langt unna eller har brutt kontakten. Kanskje de ikke klarer å komme seg ut noe særlig på grunn av helsesituasjonen sin. Det er mange grunner til at sosiale behov etter hvert ikke blir tilfredsstilt, selv om de en gang gjorde det. En fellesnevner for ensomme er at de ofte ikke har så lett for å uttale problemet, innrømme det eller søke hjelp. Langvarig ensomhet kan påvirke den psykiske helsen negativt.

Oppgave: hvordan kan ensomhet komme til uttrykk i et menneskes liv? Diskuter ensomhet som samfunnsproblem og hvilke tiltak man kan gjøre for at færre skal bli ensomme.

FAGSTOFF: HVA ER ENSOMHET? FRA NDLA, [HER](#)

LES KRONIKKEN "NORGE TRENGER EN FELLESKAPSMINISTER" FRA NRK, [HER](#)

SE VIDEOEN "ALFRED & SKYGGEN" PRODUSERT AV RÅDET FOR PSYKISK HELSE

OPPGAVER **ETTER** TEATERFORESTILLINGEN: PLUKK OG MIKS

Under følger det en del spørsmål som dere kan bruke til å reflektere og diskutere i grupper eller sirkelsamtale. Plukk og miks de oppgavene som passer dere best. Oppgavene "Ensomhet 2", "Blir Elling noen" og "Endestasjon Fiolveien 5" er litt større enn de andre og kan godt være en kombinasjon av muntlige og skriftlige tilnærminger.

Oppgave 1: Hva er det med Elling?

Er han en tøffel eller en tøffing? Svar på spørsmålene ved å karakterisere Elling som person. Som inspirasjon kan dere høre på radioprogrammet Godt selskap på NRK fra 22. august 2024. I programmet snakker både Per Christian Ellefsen, som spiller Elling, og Anne Marie Ottersen, som spiller Annelore, om hva det er med Elling.

HØR "GODT SELSKAP" PÅ NRK, **HER**

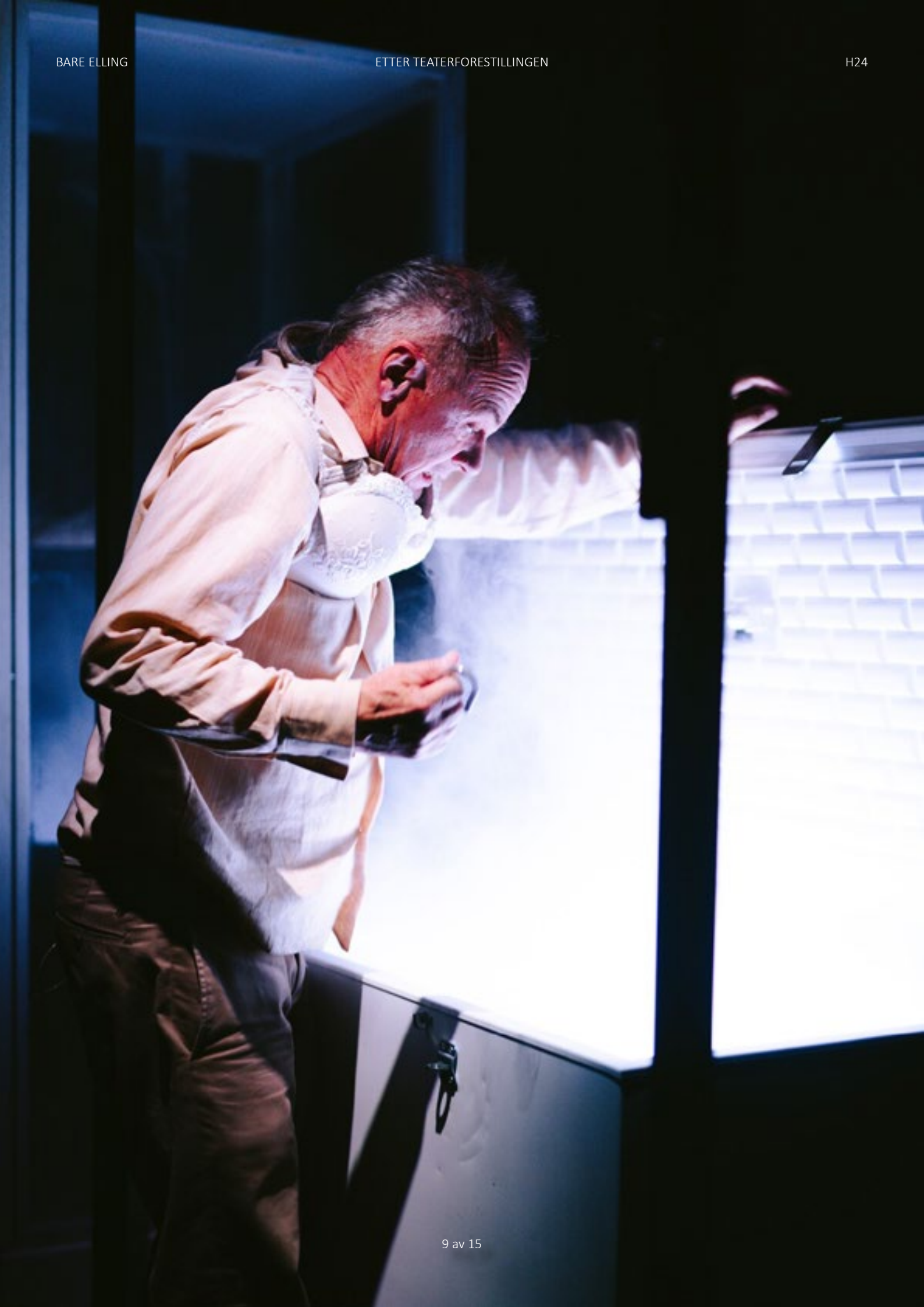
Oppgave 2: Er Elling en kuriositet som vi bare ler av?

Er Elling bare en kuriositet? Blir han likt fordi han finner på mange sprøe ting? Ler vi av ham fordi han er en raring? Er han bare en underholdende figur som vi kan ha det moro med? Hvordan synes dere Riksteatret framstilte Elling?

Oppgave 3: Fantasi eller virkelighet?

Oppgaven kan egne seg til lærerstyrt klassesamtale. I bøkene om Elling er det ganske tydelig at en god del av handlingen skjer i Ellings hode.

1. Hvordan kommer dette fram i teaterforestillingen?
2. Hva slags virkemidler blir tatt i bruk?
3. Hvor viktig er det at det er en tydelig overgang mellom det som virkelig skjer og det som Elling bare forestiller seg? Har det noe å si?

Oppgave 4: Ensomhet 2

Riksteatret skriver at «I møte med Elling blir vi alle litt mindre alene». Det er et flott utsagn, men hva ligger i det? Og er det sant? Hvem er egentlig ensomme i Bare Elling? Hvilke faktorer er det som har bidratt til ensomheten? Er det uttalt, eller mer diffust – som en underliggende følelse vi bare aner? Finn konkrete eksempler på det du mener er situasjonen for karakterene i stykket.

Oppgave: Verdensdagen for psykisk helse blir markert hvert år. I 2024 er temaet, «Vi trenger å snakke sammen»- fulgt av emneknaggen #gi8minutter. Markeringa er ment å være en felles innsats mot ensomhet og utenforskap. For å markere verdensdagen blir du oppfordret til å sette av 8 minutter hver dag til å ringe noen du bryr deg om.

VI TRENGER Å SNAKKE MER SAMMEN.

#gi8minutter

LES MER OM VERDENSDAGEN FOR
PSYKISK HELSE, **HER**

1. Lag ei liste over de personene i livet du vil ringe til. Forklar kort hvilken relasjon du har til dem og hvorfor du tenker nettopp de kan ha godt av at du ringer og bruker 8 minutt på dem.
2. Hva med Ellings liste. Hvem ville han ringt til – om han syntes at det å ringe noen var greit?
3. Hva med Annelores liste? Hvem ville hun ringt til – kanskje i stedet for å banke på i kjellerleiligheten når hun vil prate om noe hun tenker på? Leiligheten blir etter hvert kanskje det man kan kalle en inkluderende møteplass, men det er ikke sikkert plassen inkluderer så mange andre enn de to som bor i Fiolveien 5.
4. Hva om Elling var på din ringeliste? Hva ville du snakka med han om? Kan du tenke deg at du kunne hjelpe han?

Oppgave 5: Blir Elling noen?

Om vi klatrer oppover i Maslows behovspyramide – etter å ha fått tilfredsstilt våre behov for mat og ly, trygghet og tilhørighet – kommer vi omsider til toppen. Det øverste trinnet handler om selvrealisering eller våre livsprosjekt. For folk som har levd ei stund, kan det ha noe med karriere eller yrke å gjøre. Det kan være å ha ført familietradisjon, navn og kanskje et sted videre til nye generasjoner. Det kan være å ha lykkes med studier eller oppnådd et åndelig mål. Vi mennesker ønsker å bruke det vi har evner til, virkeliggjøre mer langsiktige mål og bruke anlegg, kunnskap, ferdigheter og talent. Det er høyst individuelle mål for slik selvrealisering, og det som gir ett menneske en følelse av tilfredsstillelse vil ikke være det samme for en annen.

LES MER OM MASLOWS
BEHOVSPYRAMIDE **HER**

Elling har et prosjekt når han flytter til Fiolveien. Det er å bli noen eller noe. Han kjenner trolig på at det haster litt med å realisere målet ettersom han nå er en godt voksen mann. Er boken om Gro målet? Det eneste målet? Er det tegn på at han faktisk blir noen eller noe i forestillingen? Er det et tydelig vendepunkt noe sted? Hvor viktig er det for oss mennesker å bli noe eller noen? Diskuter dette i forhold til andre behov vi har.

Hint: Se på utviklinga i forholdet mellom Elling og Annelore.

Oppgave 6: Endestasjon Fiolveien 5

Elling tenker at sokkelleiligheten i Fiolveien 5 er hans siste bosted i livet. Der skal han være til han dør (jf. utdraget fra manus i oppgava Analyse/forslag til dramatisering av utdrag fra manus). Etter det han sier, er han framme på endestasjonen i livet. Han skal bo for seg selv. Sånn noenlunde i alle fall.

Der er han og Annelore sammen og hver for seg – i det lille paradiset i Fiolveien 5. Scenografien i teaterstykket er minimalistisk og enkel. Slik kommer manus og dialoger/monologer godt fram. Likevel kan vi ane gjennom dialoger og monologer at det fins andre steder som er betydningsfulle for Elling.

Forskning forteller oss at folk som slår rot et sted føler seg mer fornøyde med livet enn de som «flakker omkring», flytter mye, eller ikke har noe sted de tenker på som sitt. Følelsen av å være hjemme er knyttet til livskvalitet. Forskerne sier at det er viktig med tilgang til ting og tjenester vi trenger (f.eks. butikker, barnehager, skoler, natur), men at det er viktigere at vi hører til i et sosialt miljø, at vi har venner og naboer. Det er viktig med tilhørighet til et sted for individet, men også for folkehelsen til befolkningen. (Kilde: Wehus, W.N, 2022). *Lykken er å høre til et sted. Universitetet i Agder*).

Ellings geografiske verden består egentlig ikke av så mange steder. Nå sist er det huset, sokkelleiligheten han leier av Annelore, butikken, biblioteket, legekantoret og kanskje Sigurdsboden og hekken mellom Annelores hus og naboen og ikke så mye mer som utgjør hans fysiske omgivelser.

Oppgave 1: Lag (tegn) et kart over din egen verden ut fra de stedene, tjenestene og menneskene du synes er viktige i ditt liv. Det er ikke så viktig at kartet har målestokk eller er realistisk. Det kan være et kreativt tankekart. Du kan bruke papir og blyant, eventuelt kan du lage et digitalt tankekart.

SLIK LAGER DU DIGITALE TANKEKART,
SE **HER**

Oppgave 2: Tilbake til forestillingen. Antropolog Marianne Gullestad, kjent for sitt fokus på det hjemlige og det nære, kalte doktorgradsavhandlingen sin «Kitchen-table society» (2001). Avhandlingen handlet om «vanlige, skikkelige folk» (deres eget begrep i forskninga). I boka (publisert på engelsk) skildrer hun informantenes hverdagsliv i detalj. I Kultur og hverdagsliv: På sporet av det moderne Norge (2000, 5) skriver hun at «(. . .) hjemmet og intimsfæren er blitt kilde for dypere mening, og er derfor, i en viss sekularisert forstand, blitt gjort til noe hellig». Gullestad mener at hjemmet er stedet for identitetsdannelse og identitetsbevaring. Opplevelsen av trygghet i barndomshjemmet vil senere i livet bli kopla med begrepet «hjem».

Kan dere trekke en parallell fra det Gullestad hevder, til Ellings opplevelse av sitt nye hjem? Hva tenker dere det er som gir Elling en følelse av at han er «hjemme» med stor H i Fiolveien 5? Noter eksempler.

Oppgave 7: Kreativ skrivning

Hvordan går det med Elling videre? Skriv en fortsettelse på historien du har sett.

Oppgave 8: Drøfting av Ellings forfatterliknende egenskaper

Er Elling egentlig en forfatter? Skriv en tekst om hvordan man kan forstå Elling som en kreativ forfatter og et slags selvportrett av Ambjørnsen selv. Tenk bl.a. på hvordan han bruker Facebook (dette kommer tydeligere fram i Ekko av en venn, boka som forestillinga bygger på).

Les artikkelen «Bare si: Elling» av Tore Renberg i boka Kjære Elling 30 år med utsikt til paradiset, Cappelen Damm 2023.

ARTIKKELEN KAN LESES GRATIS **HER**

Artikkelen er noe avansert, men presenterer en slags forfattermyte.
Er Ellings forestillings- og innlevingsevner måten Ambjørnsen selv arbeider på?

Oppgave 9: Sammenlikning av litterære figurer

Norsk litteratur har flere figurer som skiller seg ut på ulike måter. En figur som de unge etter vår mening bør møte, er Veslemøy i Haugtussa av Arne Garborg. Tenk å være 17 år og annerledes! Det er jo det Veslemøy er, der hun går rundt og ser det som andre ikke ser. I vår tid vil vi gjette på at mange har det på samme måten. Ikke at mange går rundt og er synske, men det ikke å passe inn, å være annerledes, være ensom og kjenne på utenfor-skap – som dessverre er ganske vanlig.

Knut Hamsun er et annet eksempel på en forfatter som flere ganger har figurer som er einstøinger. De er ensomme, men gjerne sterke. Et bokstavelig talt enestående eksempel er den navnlause jeg-personen i Sult.

Tarjei Vesaas er en annen forfatter som viser farene ved ensomhet og det å isolere seg. Typiske romaner er Kimen og Isslottet, men det er vel romanfiguren Mattis fra Fuglane som er det sterkeste eksempel (det finnes også en novelle om Mattis som bare heter Tusten). Fuglane er den ene boka som vi ikke kan være foruten, som Jan Erik Vold sa (dokumentarfilmen Over open avgrunn, Bjerke 1997). Det er noen interessante paralleller mellom Mattis og Elling. Derfor kan det være ei flott oppgave å sammenlikne disse, selv om de er ulike på mange vis.

Oppgave: Sammenlign Elling med Mattis, Veslemøy, en figur hos Hamsun eller en annen litterær figur du har møtt i litteratur du har lest.

TEATRET